

Choiseul-Gouffier'in talimatlarıyla, deniz subayı Laurent Truguet ve gök bilimci Achille Tondu tarafından 1786 yılında hazırlanmış, Sestos ve Abydos burunlarından Gelibolu ve Çardak teneferine uzanan Hellespont (Çanakkale Boğazı) haritası.

düşmana kaptıran Paşa ile Padişah arasında geçen şu konuşma çok güzel anlatır:

Padişah: Söyle Paşa, kaleyi neden kaybettik?

Paşa: Sultanım, barut yoktu, bu bir.

Padişah: Yeter bre Paşa.³

Bu konuşma Öztükan'ın, "Savaşı kazandıran da kaybettiren de haritalardır... Viyana kuşatmalarının ikisinde de, Tuna boylarında ve Kafkas cepheleindeki savaş yenilgilerinin temelinde harita yoksunluğunun ve harita okuyamamanın eksikliği vardı. Sankamış faciası bile coğrafyayı ve haritayı okuyamamanın sonucudur" sözlerini haklı çıkarıyor.

Öztükan'ın en çarpıcı ve can yakıcı sözleri ise şöyle: "Osmanlı coğrafyasının haritalarına ilişkin Türkiye'de hiç kitap yapılmadığını keşfetmem zor olmadı. Türk Tarih Kurumu'nun da, Kültür Bakanlığı'nın da harita yayını yoktu. Milli Eğitim'in de, üniversitelerin de harita kitabı olmadığını görünce görevimi anladım. Osmanlı döneminin en güzel haritalarının yurtdışındaki müze ve kütüphanelerde olduğunu görenek."

Sadece Osmanlı dönemi değil daha eski çağlarda çizilmiş ve bugünkü Türkiye'yi de içeren haritaların neredeyse tüm yurtdışındaki müzelelerde ve kütüphanelerde ve bu konu, tek bir yazı ile anlatılmayacak kadar önemli ve uzundur. O nedenle bu kez kendimizi sinirlayalım ve bir sergiden⁴ esinlenerek, günümüz olayları ile de bağı bulunan bir dönemi ve bir bölgemizi ele alan haritalara, haritacılığa şöyle bir göz atalım.

OSMANLI VE FRANSTZ HARİTACILIĞI İLE TÜRK BOĞAZLARI

"Tarih boyunca ve bugün Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli bölgesi nerestir?" sorusuna hemen hepimizin vereceği yanıt, "Yunanistan'ın vakti zamanında şiddetle kaışı çıkmasına karşın uluslararası jargonda ve

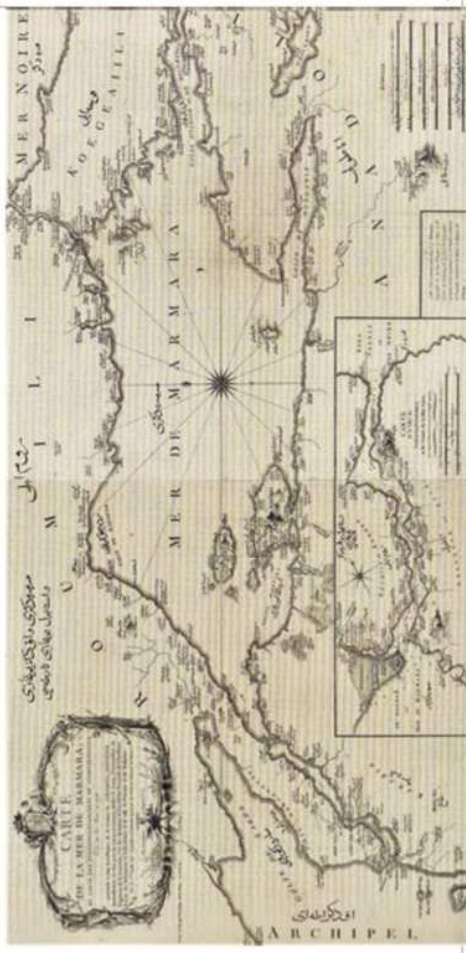
anlaşma/sözleşmelerde, Türk Boğazları olarak tescil edilmiş olan, Çanakkale ve İstanbul Boğazları'dır" olur.

Bu iki boğaz, birbirinin üzerinde teis yönde hareket eden iki sert akıntı, çok dar noktalar ve güçlü dalgalar nedeniyle adeta birer nehir görünümünde ve niteliğindedir. Üstelik mitolojide İstanbul Boğazı'nın çıkışı, Çarpışan Kayalar'la (Symplegades) kapatılmıştır. Kıscacası Akdenizi Karadeniz'e bağlayan Boğazlar, denizciler için belalı, korkutlu ancak mutlaka geçilmesi gereken birer geçittir. Yine Boğazlar, Antik Çağ düşüncüleri ve coğrafyacıları

tarafından, o zamanlar bilinen dünyanın iki ana kıtasının sınırlarını belirleyen su yolları olarak kabul edilmiştir. Bir kitap dolusu laf etmeyi gerektirecek bu konuyu da şimdilik bırakalım. Ancak İstanbul'un fethinin Boğazlar'a kimin egemen olacağı sorusunu gündeme getirdiğini, o tarihten sonra Boğazlar'ın, Hıristiyan dünyasının sınırlarını ve kimin Avrupa'ya kimin olmadığını belirleyecek bir kıtas olarak Boğazlar, Hıristiyan ve Müslüman dünyalarının sınırını oluşturmuştur. Bu çerçevede Papa Piccolomini'nin şu sözleri de unutulmamalıdır:

"...artık hiçbir mal, Tanais'ten (Don nehri) bizim tarafa Türklerin rızası olmadan ulaşamaz..."

Boylesine önemli, seyit bakımından bir o kadar da tehlikeli bu suyunun haritalarının çıkarılması hem kaçınılmaz hem her türlü emel ve plan için

Kaufher'in Osmanlıca'ya çevrilmiş Marmara Denizi haritası 1784.